

ĐURĐICA CESAR
Varaždin

GIMNAZIJA U VARAŽDINU U RAZDOBLJU DJELOVANJA
VARAŽDINSKE GIMNAZIJSKE EKSTENZE

*DAS VARAŽDINER GYMNASIUM IN DER ZEIT
DER WIRKUNG DER EKSTENZE*

Das Varaždiner Gymnasium, die Bildungsstätte, die im Jahre 1636 gegründet wurde, bemühte sich während ihrer ganzen Geschichte darum, auch im Kulturleben Varaždins präsent zu sein. Das bezieht sich besonders auf die Zwischenkriegszeit, als die Gymnasiallehrer 1920 zur Gründung der Ekstense veranlassen, und auch die Kulturhistorische Ausstellung veranstaltet haben. Außerdem haben sie den Stadtmuseumsverein gegründet und die Initiative gegeben zur Eröffnung des Museums 1925.

GIMNAZIJA DO 1918. GODINE

Gimnazija u Varaždinu prosvjetna je ustanova koja ima svoju dugu i vrlo bogatu povijest. Osnovani su je isusovci davne 1636. godine, a kao prvi profesori spominju se Juraj Habelić i Pavao Lončarić. Od 1651. bila je smještena u zgradi današnjeg biskupskog ordinarijata jer je 1648. u velikom požaru prvobitna drvena zgrada izgorjela.

Školski program zasnivao se na isusovačkoj znanstvenoj metodi "Ratio studiorum" koja je u ono vrijeme bila izuzetno napredna i njome su se služile sve isusovačke gimnazije. Isusovci u Varaždinu vodili su gimnaziju do ukidanja njihovog reda 1773. godine, a 1776. godine preuzimaju je pavlini (do 1786.). Tada se u gimnazije uvodi nova nastavna metoda poznata kao "Ratio educationis" (iz 1777.), koja u organizaciju školskog sustava donosi izvjesne novosti.

Kroz čitavo to vrijeme u radu varaždinske Gimnazije odražavale su se promjene u tadašnjem društvenom i političkom životu, a to se nastavilo i u XIX. st. Na samom početku stoljeća (1806.) stupio je na snagu novi "Ratio educationis", nova reforma gimnazijskog obrazovanja, u kojoj je, uz neke manje organizacijske i programske izmjene bilo i didaktičkih, odnosno metodičkih uputa za rad profesora, što je bio rezultat primjene novih spoznaja pedagojske znanosti.

Od 1835. do 1852. godine Gimnazija je bila pod upravom franjevacu, a to je razdoblje i u političkom i u kulturnom smislu bilo izuzetno burno, zbog djelovanja iliraca, te rata s Mađarima. U to vrijeme ponovno se reformira školstvo uvođenjem nove, Thunove osnove (1849., a za Hrvatsku od 1850. god.), kojom se uvela osamrazredna gimnazija (4 niža i 4 viša razreda) i sistem predmetne nastave u kojoj nastavnici moraju biti stručni, zatim je obvezatan materinji jezik kao nastavni, te ispit zrelosti.

U doba Bachova apsolutizma javili su se novi problemi, prvenstveno vezani uz pojačanu germanizaciju. No nakon ukidanja apsolutizma situacija se mijenja na bolje: u nastavu se vraća hrvatski jezik, a svi profesori stručnjaci su za svoj predmet – sve su svršeni studenti bečkog ili praškog sveučilišta.

Školske godine 1874./75. Kraljevska velika gimnazija u Varaždinu spojila se s Nižom realkom (koja je u Varaždinu otvorena 1852. g.). Tako je Gimnazija dobila dva smjera: prva četiri razreda nazivaju se realnogimnazijski razredi, ali već u trećem razredu učenici su se mogli opredijeliti za realni (uče francuski jezik) ili humanistički (uče grčki jezik) smjer. To nije dugo trajalo jer je vlada naredbom br.2709 od 28. 06. 1879. g. ukinula ovu kombinaciju (1). Od tada pa sve do kraja I. svjetskog rata Gimnazija će imati samo klasična usmjerenja.

Od 1867. pa do 1870. g. gradila se nova (današnja) gimnazijska zgrada, a prva školska godina u njoj bila je 1870./71.

Broj učenika Gimnazije, od prvih dana njenog postojanja, kretao se oko brojke 300, dok je u vrijeme uprave pavlina bio nešto manji (140-180). U prvoj polovini XIX. st. broj učenika bio je uglavnom stalan i iznosio je oko 300, dok se sredinom stoljeća smanjuje zbog osipanja učenika od 1. do 8. razreda.

Od školske godine 1874./75. otvaraju se paralelni razredi (1.a i 1.b).

Naredbom br. 18160 od 26. 07. 1910. god. "privremeno se i pokusa radi određuje da se Kraljevska velika gimnazija u Varaždinu u niža četiri razreda postepeno pretvori u realnu gimnaziju tipa bjelovarsko – karlovačkoga" (2). Sad je situacija bila sljedeća: prva dva razreda imala su realni smjer, treći, četvrti, peti i šesti razred realni i klasični smjer, a sedmi i osmi samo klasični smjer. U takvoj situaciji Gimnazija se nalazi do 1918. godine.

Kad je 1914. god. izbio I. svjetski rat, vojska je zauzela zgradu Gimnazije i pretvorila je u vojnu bolnicu. Zavod se zato preselio u zgradu Gradske ženske pučke škole, gdje će biti do 1918. g., a zbirke su bile smještene u koncertnu dvoranu kazališta, dok je knjižnica ostala na svom mjestu. Dakle, usprkos ratnim nevoljama, kontinuitet rada Gimnazije nije se prekidao.

VARAŽDINSKA GIMNAZIJA U NOVIM UVJETIMA POSLIJE SVRŠETKA I. SVJETSKOG RATA

Iako u otežanim uvjetima, nastava se u Gimnaziji održavala i u vrijeme rata, a nova školska godina 1918./19. započela je s dopuštenjem Kraljevske zemaljske vlade, odjela za bogoštovlje i nastavu 15. 09. 1918. g., nakon što je školska zgrada bila temeljito očišćena i raskužena, pa su se u nju mogli vratiti učenici i školske zbirke.

Prvog se dana održao uobičajeni zaziv Duha Svetoga u zavodskoj crkvi, a zatim čitanje disciplinskog reda. Redovna je nastava započela 16. 09.

Iako se zavod vratio u svoju zgradu, suočio se s problemom prostora. Naime, Gimnazija je dijelila svoju zgradu s još dvije škole: u južnom krilu zgrade nalazila se Niža pučka dječja škola (do 1933.) i Šegrtska škola (do 1935.), tako da je Gimnaziji ostalo na raspolaganju samo istočno krilo. Zbog nedostatka prostora Gimnazija koristi “tri sobe sučelice školskoj zgradi” (3).

Iz ljetopisa zavoda za tu školsku godinu (4) također saznajemo da se dvojica učitelja – Nikola Očigrija i Blaž Rukavina – još nisu vratila iz zarobljeničtva (prvi je bio kr. ug. domobranski poručnik u pričuvi, a drugi c. i kr. kadet u pričuvi).

Cijelu šk. godinu 1917./18. bili su još u vojničkoj službi Ivan Kolander kao c. i kr. natporučnik u pričuvi, a odlikovan je sa “*signum laudis*”, Franjo Galinec, također c. i kr. natporučnik u pričuvi, odlikovan srebrnom kolajnom 1. razreda i “*signum laudis*”, te Juraj Kušmičević, c. i kr. natporučnik u pričuvi, odlikovan sa “*signum laudis*” (5).

U razdoblju od 5. – 27. 10. 1918. god. nastava se nije održala zbog epidemije tzv. “španjolske gripe”, koja je i u Gimnaziji uzela svoj danak (radilo se o strahovitoj pošasti koja je nakon I. svj. rata poharala Europu – spominje se brojka od oko 20 milijuna žrtava).

Inače, šk. god. 1918./19. bila je u znaku političkih promjena koje su nastale slomom Austro-Ugarske Monarhije. Tako se događaji vezani uz odluku Hrvatskog sabora o raskidu svih državnopravnih veza Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije s Kraljevinom Ugarskom i Carevinom Austrijskom, te proglašenje Države SHS proslavljaju 31. 10. 1918. g. u zavodskoj crkvi svečanim pjevanjem pjesme zahvalnice “Tebe Boga hvalimo” (*Te Deum*), a ravnatelj zavoda Adolf Kondrat 4. 11. održao je učenicima prigodno predavanje na temu novostečene slobode.

Sljedeći korak u tim promjenama bilo je ujedinjenje s Kraljevinom Srbijom i Crnom Gorom i stvaranje Kraljevstva SHS.

Na kraju te školske godine zavod je imao 381 učenika (od toga 35 ženskih), tj. 30 (17) više nego minule godine.

Među profesorima koji su činili profesorski zbor koncem šk. godine 1918./19. bili su: Ivan Kenfelj, profesor matematike, mjerstva i fizike, Ivan Kolander, profesor latinskog, njemačkog i matematike, Tomislav Miškulin, profesor povijesti, zemljopisa i matematike, Franjo Galinec, profesor hrvatskog i latinskog, Vladimir Deduš, profesor matematike i fizike, Franjo Košćec, profesor kemije i prostoručnog crtanja, Milan Kaman, profesor matematike, fizike i prirodopisa.

Ravnatelj u tim teškim danima bio je profesor Adolf Kondrat (od 1910.), za kojeg Krešimir Filić bilježi da je “vršio uvijek zdušno svoje dužnosti kao glavar i kao nastavnik” (6). On je Gimnaziju vodio do umirovljenja 1929. god. kad ga je kao vršilac dužnosti naslijedio Milan Kaman, koji je to ostao do kraja šk. god. 1932./33., zamjenjujući u tom vremenu (od 10. 09. 1930. – 16. 02. 1932.) dr. Branimira Viznera – Livadića, koji je u to doba bio imenovan za ravnatelja, ali je bio do umirovljenja ostao na bolovanju.

PREOBRAZBA GIMNAZIJE IZ KLASIČNE U REALNU

Na početku međuratnog razdoblja Gimnazija je prolazila kroz preobrazbu iz klasične u realnu gimnaziju. Kao što je već rečeno, jedan takav pokušaj dogodio se 1910. g. kad je određeno da se Kraljevska velika gimnazija u Varaždinu u niža četiri razreda

pretvori u realnu gimnaziju bjelovarsko – karlovačkog tipa. U školskoj godini 1917./18. do mature su došli prvi učenici realnog odjeljenja. Od tada, pa sljedeće tri školske godine prvi i drugi razred bila su realno – gimnazijska odjeljenja, a od trećeg do osmog razreda postoje paralelke gimnazijskih i realnih odjeljenja (npr. IV. gimnazijski razred, 4. realni razred) (7), s time da će gimnazijska odjeljenja postupno nestajati. Programske promjene odražavale su se u promjeni naziva Gimnazije: još 1918. g. ustanova se zove Kraljevska velika gimnazija u Varaždinu, a novi naziv u školskoj godini 1920./21. je Varaždinska državna realna gimnazija.

Konačno se od šk. god. 1924./25. nova znanstvena osnova uvodi i za niže razrede – do školske godine 1926./27. svi niži razredi rade po novoj, jedinstvenoj osnovi, tj. u tim razredima ukida se učenje grčkog, latinskog i njemačkog jezika. Naravno, gimnazijski razredi (tj. klasični) trajat će tako dugo dok posljednji gimnazijalci (koji uče grčki i latinski jezik) ne dospiju do mature (1929./30.).

Gimnazija je od tada škola čisto realnog usmjerenja, u kojoj se ne uči grčki jezik, latinski se uči od petog razreda, a francuski od prvog razreda.

Dozvolom Ministarstva prosvjete od 10. 09. 1930. g. ponovno se otvorio jedan klasični prvi razred za školsku godinu 1930./31., a sljedeće školske godine upisuje se prvi i drugi klasični razred. No, novom odlukom Ministarstva ta se odjeljenja ukidaju krajem školske godine 1931./32. i time se nastavni plan i program Varaždinske državne realne gimnazije definitivno ustaljuje za čitavo poratno razdoblje (od šk. god. 1932./33.).

ORGANIZACIJA NASTAVE – UČENICI

Broj učenika

I nakon I. svj. rata učenici su se u Gimnaziju upisivali na isti način kao što se to radilo prije rata (od 1908.), tj. čin upisa nije ujedno bio garancija za nastavak školovanja, jer ukoliko učenik na polugodištu nije pokazao dostatan uspjeh, otpušta se na godinu dana. Inače, upisuju se svi učenici koji su prethodno svršili pučku četverogodišnju školu. Prema statističkom iskazu za školsku godinu 1918./19., na početku te školske godine bilo je upisano 390(30) javnih i privatnih učenika. Na taj je broj 40(6) učenika pridošlo tijekom školske godine, 41(3) je istupio, 3 je uklonjeno, 5 je umrlo, a 1 je bio u vojničkoj službi, tako da ih je na kraju prvog polugodišta bilo ukupno 386(32).

Na kraju te školske godine Gimnaziju je pohađao 381(35) učenik, a to je bilo za 30(17) učenika više nego prethodne školske godine (1917./18.).

Brojno stanje u školskoj godini 1919./20. bilo je sljedeće: 404(41) učenika bilo je upisano na početku školske godine, a na kraju 1. polugodišta u zavodu je bilo 383 (40) javnih i 6 privatnih učenika. Na kraju godine bilo ih je 377(40), odnosno 14(6) manje nego školske godine 1918./19.

Koncem školske godine 1920./21. bilo ih je sveukupno 403(44), što je opet bilo za 26(5) više nego minule godine.

Te će se brojke, naravno, povećavati, pa je npr. u školskoj godini 1930./31. ukupno na kraju godine bilo 488(133) učenika, a na kraju školske godine 1932./33. 646(239) učenika.

Na kraju školske godine 1939./40. broj se popeo već na 919(359) učenika (8).

Prijamni ispiti

Interesantno je spomenuti pokušaj selektiranja učenika kod upisa. Prijamni su ispiti za upis u prvi razred prvi put bili uvedeni 25. 08. 1931. g., a prema izvještaju za školsku godinu 1931./32. ispitu je pristupilo 106 učenika i 74 učenice. Ispit je položilo 82 učenika i 66 učenica, jedna je učenica odustala tijekom ispita, a na ispitu je bilo odbijeno 24 učenika i 7 učenica. Velik broj odbijenih govori o vrlo visokim kriterijima za upis.

O uvođenju prijamnih ispita mišljenja su bila podvojena. Bilo je onih koji su to pozdravljali kao vrlo djelotvoran način smanjivanja velikog priljeva učenika u Gimnaziju, i to naročito sa sela, dok su drugi osuđivali takvu praksu jer su držali da svim učenicima treba dati priliku da se dokažu tijekom školovanja. Vodile su se vrlo žestoke rasprave na tu temu, pa se konačno zaključilo da takav način ne može biti potpuno objektivna i siguran pokazatelj sposobnosti učenika.

Za školsku godinu 1932./33. također se održavaju prijamni ispiti, i to u prvom roku 23. 06. 1932. g., te 29. 08. za one koji se nisu prijavili u lipanjskom roku.

No, u izvještaju za 1933./34. ljetopisa zavoda više se ne spominju termini za prijamne ispite.

Tečajni ispiti

Gimnazijalci polažu i tzv. tečajne ispite. Niži tečajni ispiti (“mala matura”) opet se uvode Zakonom o srednjim školama 1929. g. Ti su ispiti postali obvezni za učenike koji su svršili nižu gimnaziju (odnosno 4. razred), a namjeravali su nastaviti obrazovanje na višem tečaju (odnosno u 5. razredu gimnazije).

Pravilnikom o nižem tečajnom ispitu u realnim i klasičnim gimnazijama i realkama (izdaje Ministarstvo prosvjete u Beogradu 1930.) ispita su bili oslobođeni učenici s najmanje vrlo dobrim uspjehom i vladanjem (9). Ta odredba nije vrijedila za učenike - privatiste.

Ispit se polagao iz hrvatskog jezika (“hrvatsko – srpskog”), narodne povijesti i zemljopisa Jugoslavije, francuskog jezika (realni razredi), latinskog jezika (klasični razredi) i matematike. Svi su ispiti, osim iz hrvatskog jezika, bili usmeni.

Ako učenik nije položio ispit iz hrvatskog jezika, nije mogao polagati ostale ispite, već će čitav ispit polagati tek za godinu dana, a isto ga čeka ako je pao iz tri predmeta.

Ako nije položio jedan ili dva predmeta, ispit će ponovno polagati za tri mjeseca (odnosno predmete iz kojih je pao).

Ako je bio odbijen na godinu dana, učenik je niži tečajni ispit mogao polagati najviše dva puta, a onda još jednom kao privatist.

Cilj je ispita bilo utvrditi da li je učenik sposoban za pohađanje višeg tečaja.

Viši tečajni ispit (“velika matura”), tzv. “ispit zrelosti”, bio je obavezan za sve učenike osmog razreda gimnazije da bi se utvrdilo da li je učenik spreman za višu i visoku naobrazbu, a ispitu su mogli pristupiti oni učenici čiji je uspjeh na kraju osmog razreda bio najmanje dobar, a također su morali imati i dobro vladanje. Koliko se tom ispitu pridavalo veliko značenje, govori činjenica da je tada redovito bio nazočan izaslanik Ministarstva prosvjete.

Ispit se polagao u dva dijela: pismeni i usmeni. Pismeni ispit sastojao se od zadaće (sastavka) iz hrvatskog (“hrvatsko-srpskog”) jezika, pismenog rada iz francuskog ili njemačkog jezika, te matematike. Svi pismeni ispiti trajali su četiri sata. Ako je kandidat na pismenim ispitima postigao najmanje vrlo dobar uspjeh, a u razredu je bio također najmanje vrlo dobar, bio je oslobođen usmenog dijela ispita.

Na usmeni ispit izlazili su kandidati čiji uspjeh na pismenom dijelu nije bio manji od dobar, ili ako su iz jednog pismenog ispita imali slabu ocjenu. Ako je imao dvije slabe ocjene, učenik nije mogao pristupiti usmenom dijelu ispita, već je bio odbijen na godinu dana. Prema odredbi Ministarstva prosvjete br. 12845 iz 1932. g. kandidatu, koji dobije slabu ocjenu iz jednog predmeta, dopušta se popravni ispit u jesenskom roku.

Usmeni ispit polagao se iz hrvatskog jezika, stranog jezika i matematike, a od 1932. g. iz narodne historije, opće historije i zemljopisa Jugoslavije. Umjesto matematike u klasičnim se gimnazijama polagao latinski ili grčki jezik.

Učenik, koji je na usmenom dijelu ispita dobio negativnu ocjenu iz dva predmeta, na ponovni je ispit mogao izaći u rujnu ili siječnju (ukoliko negativna ocjena nije iz hrvatskog jezika).

Ako je jedna slaba ocjena bila iz hrvatskog jezika, a jedna iz nekog drugog predmeta, kandidat je bio odbijen na godinu dana, a ispit je mogao ponavljati dva puta kao redovni i jedanput kao privatni učenik.

Prema ocjenama koje su se dobile na pismenom i usmenom dijelu ispita ispitni je odbor donio odluku o priznavanju zrelosti i spremnosti za studij.

Iz izvještaja Kraljevske realne gimnazije u Varaždinu za školsku godinu 1920./21. saznajemo da je 1920. g. u ljetnom roku viši tečajni ispit položilo (u gimnazijskom odjelu) 11(1) kandidata, od toga troje s “odlikom”, a u realnom odjelu 6(1) kandidata, od toga dvoje s “odlikom”.

U jesenskom roku iste godine ispitu je pristupio jedan kandidat, kojem je dopušteno da ponovi ispit iz jednog predmeta u zimskom roku.

U zimskom roku iste školske godine ispit zrelosti je položilo troje kandidata u gimnazijskom odjelu i dvoje u realnom. (10).

U ljetnom roku 1928. g. na viši tečajni ispit prijavilo se 10(3) kandidata, i to 5(2) gimnazijalaca i 5(1) realaca. Svi su udovoljavali kriterijima i dozvoljen im je pristup ispitu.

Rezultati su bili sljedeći: dvoje je ispit položilo s vrlo dobrim uspjehom, troje s dobrim i jedan s dovoljnim. Troje ih je bilo odbijeno na tri mjeseca, a jedan na godinu dana (11).

Usmenom dijelu ovog ispita predsjedao je inspektor Ministarstva prosvjete Matej Potočnjak.

Način ocjenjivanja

Način ocjenjivanja mijenjao se tijekom međuratnog razdoblja. Tako se, npr. na početku tog razdoblja (šk. god. 1918./19.) susreću ocjene: izvrsno sposoban, sposoban i nesposoban. S posljednjom ocjenom učenik se ili upućivao na ponavljanje godine ili je dobio mogućnost izlaska na popravni ispit.

U izvješću za šk. god. 1927./28. susreće se nova skala ocjena: vrlo dobar (4), dobar (3), dovoljan(2) i nedovoljan(1) – opet s dvije mogućnosti: ponavljanje i polaganje popravnog ispita.

Od školske godine 1929./30. prema članu 44. Zakona o srednjim školama uvodi se nova ljestvica ocjena: odličan(5), vrlo dobar(4), dobar(3), kao pozitivne ocjene, te slab(2) i rđav(1) kao negativne ocjene. Ako su bile dvije negativne ocjene iz naučnih predmeta, ili jedna negativna ocjena iz naučnog predmeta i dviju vještina ili negativne ocjene iz triju vještina, učenik se upućivao na polaganje popravnih ispita.

Popravni su se ispiti polagali samo u jednom ispitnom roku (u rujnu), a ponavljati razred moglo se također samo jedanput.

Kriteriji ocjenjivanja bili su vrlo visoki, pa je postotak prolaznosti bio relativno nizak. Podaci govore da je u prosjeku oko 1/5 – 1/3 učenika dospijevalo od prvog do osmog razreda.

Kao primjer možemo spomenuti podatke iz školske godine 1936./37., kad je u sve razrede bilo upisano 779 učenika. Na kraju prvog tromjesečja pozitivnih je bilo 372, na kraju drugog 445 učenika, a na kraju trećeg bilo je 537 pozitivno ocjenjenih učenika.

Prolaznost se u prosjeku kretala negdje oko 60 – 70 %.

Disciplina i disciplinske mjere

Redu i disciplini posvećuje se velika pažnja, a pravila su bila vrlo stroga. Do godine 1927. vrijedila su disciplinska pravila iz razdoblja prije ujedinjenja, a te je godine Ministarstvo prosvjete donijelo Disciplinska pravila za učenike srednjih stručnih škola.

Zakonom o srednjoj školi iz 1931. g. donesena su nova pravila o ponašanju učenika. Razlika među njima, međutim, gotovo da i nije bilo, dakle, radilo se o strogim pravilima koja su se ticala ponašanja učenika u školi i izvan nje. Učenicima se zabranjuje pušenje, izlasci bez pratnje, i to zimi poslije 19 sati, a ljeti poslije 20 sati.

Učenici također ne smiju zalaziti u ugostiteljske objekte (kavane, gostionice), a u kazalište ili na kino-projekcije, te u cirkus mogu ići jedino uz odobrenje škole. Također se zabranjuje psovanje, neopravdano izostajanje s nastave i vjerskih dužnosti, krađe i sl.

Osim toga Pravila su propisivala i način ophođenja sa starijima, te način odijevanja. Učenici su nosili crna odijela i jednake kape, a učenice jednostavne kute koje su morale dopirati najmanje 15 cm ispod koljena.

Onima koji bi prekršili neku od ovih odredbi slijedile su kazne, ovisno o težini prekršaja: opomena, ukor ili udaljavanje iz škole na jednu ili više školskih godina, udaljavanje iz svih škola u mjestu stanovanja, također na jednu ili više školskih godina, te najteža kazna – udaljavanje iz svih srednjih škola u zemlji.

Organizacija školske godine

Do 1929. g. školska je godina trajala od 1. 09. do 31. 08., dok je redovna nastava počinjala između 8. i 10. 09. Po Zakonu o srednjim školama od 31. 08. 1929. g. školska se godina računala od 11. 09. pa do 10. 09. sljedeće godine, nastavna godina počinjala je najkasnije 16. 09., a svršavala 10. 06. (odnosno 31. 05. za učenike osmog razreda zbog višeg tečajnog ispita). Zakonom o izmjenama i dopunama u Zakonu o srednjim škola-

ma od 31. 08. 1929. g. (donesen 20. 07. 1931.) početak školske godine opet je bio pomaknut na 1. 09., a svršetak je bio 31. 08. Nastavna godina je svršavala 6. 06. (u potpunim školama), odnosno 15. 06. (u nepotpunim školama), dok je za učenike četvrtog i osmog razreda nastava svršavala 15. 05. (zbog tečajnih ispita).

Varaždinska se Gimnazija strogo držala tih utvrđenih termina.

Po Zakonu o srednjim školama (1929.) školska je godina bila podijeljena na tri tromjesečja: prvo je trajalo do kraja 11. mjeseca, drugo do kraja 2. mjeseca, a treće do kraja školske godine. Na kraju svakog od tih razdoblja utvrđuje se uspjeh učenika, odnosno utvrđuje se status negativno ocijenjenih učenika. Slabi učenici mogli su nakon 2. tromjesečja, po odluci Nastavničkog savjeta, biti otpušteni iz škole s pravom polaganja razrednog ispita, dok se ponavljačima to dogodilo već nakon 1. tromjesečja.

Od šk. godine 1931./32. školska se godina dijeli na dva polugodišta. Prvo je trajalo do 22. 12., a drugo je počinjalo već 23. 12. Otpuštanje loših učenika provodilo se sada nakon 1. polugodišta. Zimskih praznika nije bilo, a ljetni su praznici trajali od 29. 06. do 23. 08. No, kroz čitavu školsku godinu bilo je mnogo praznika i proslava, tj. slobodnih dana.

Kroz čitavo međuratno razdoblje nastava se održavala u jednoj smjeni, odnosno prije podne. Iznimka je bila u šk. godinama 1931./32. i 1932./33. kada je bila uvedena i poslijepodnevna nastava – osim četvrtkom. Od 1933. g. nastava se opet održavala samo prijepodne.

Zbirke

Varaždinska je Gimnazija još iz predratnog razdoblja imala sačuvane dosta dobro opremljene zbirke, a također i gimnazijsku knjižnicu, pa je i u tom smislu bila u stanovitoj prednosti pred većinom tadašnjih škola. No, od 1929. g. sustavno se počelo raditi na opremanju školskih zbirki i knjižnice. Prema podacima za školsku godinu 1929./30. na Gimnaziji postoje sljedeće zbirke:

zbirka za geografiju i povijest, čiji je čuvar bio profesor Krešimir Filić, a u njoj je bilo između ostalog 88 karata, 6 globusa, 36 slika, 8 atlasa;

zbirka za prirodopis (čuvar je bio profesor Franjo Košćec), koja je u zoološkom dijelu imala 1713 predmeta, u botaničkom dijelu 193 predmeta, a u mineraloškom 1518. Jedna je prostorija te godine bila preuređena u predavaonicu za više razrede;

zbirka za fiziku (Vladimir Deduš) imala je 276 ispravnih aparata (i 74 neispravnih), 22 zidne slike, 39 pravih modela itd.;

zbirka za kemiju (Franjo Košćec) imala je 257 sprava i 86 vrsta raznog materijala za pokuse;

zbirka za matematiku i geometriju (Oton Sajovic) imala je 23 sprave i 46 modela;

zbirka za prostoručno crtanje (Vladislav Kralj) sadržavala je 61 model, 192 predloška i 9 aparata.

Profesorska knjižnica (Tomislav Miškulin) te je godine imala 3582 djela, a već 1930./31., prema izvješću za tu godinu, knjižnica je raspolagala s 8145 djela.

Gimnazija je imala i učeničku knjižnicu, čiji je prvi samostalni knjižničar bio profesor Franjo Galinec (1922./23. do 1928./29.), a naslijedio ga je profesor Stjepan Šprem. Školske godine 1929./30. knjižnica je imala 2525 djela.

Ministarstvo prosvjete je svojom naredbom br. 41493 od 25. 11. 1929. g. dalo dozvolu da se osnuje školski muzej čiji će cilj biti prikupiti sav materijal koji se odnosi na rad Gimnazije od njenog osnutka (stara arhiva, neupotrebljiva učila, udžbenici, školski radovi itd.. No, u izvješćima za sljedeće školske godine školski se muzej više ne spominje.

Na kraju školske godine 1939./40. u učeničkoj knjižnici bilo je 6888 knjiga, a u profesorskoj 8615 knjiga. Također se obogaćuju i ostale zbirke, naročito zbirka za fiziku, i to dotacijama Zajednice doma i škole i uz pomoć kredita Banske vlasti, pa se uz ovakvu financijsku potporu nabavljaju novi predmeti, aparati, sprave za mjerenje i td.(12).

Slična situacija bila je i s drugim zbirka.

IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI UČENIKA I PROFESORA

Da bi se ambicioznijim učenicima omogućilo proširiti svoja znanja i “priučiti se na samostalan rad”, osnivaju se “radne jedinice učenika” (13), a u prilikama i mogućnostima s kakvima je Gimnazija tada raspolagala.

Radne jedinice (zajednice) organizirale su se tada u tri sekcije: kemijskoj, fizikalnoj i prirodopisnoj.

O radu kemijske sekcije referirao je u izvješću za 1927./28: g. profesor Franjo Košćec.

Najprije je ukazao na dotadašnje probleme u održavanju nastave kemije zbog nedostatka kemijske zbirke, pa se većina eksperimenata ograničavala na demonstraciju u epruvetama. Kemijska sekcija je zato bila zamišljena kao kemijski praktikum, preko kojeg bi se kod učenika jačao interes za eksperimentiranje.

Zato je Ekstenza nabavila najnužniji alat za izradu sprava i pribora koji je neophodan u nastavi kemije, a učenici su trebali pribaviti različit otpadni materijal (npr. razbijene staklene čaše i boce, pregorjele žarulje i sl.).

Učenici, upisani u sekciju, bili su podijeljeni u dva odjeljenja: niže, u koje su ulazili učenici 4. razreda, i više, u koje su ulazili učenici od V. - VIII . razreda, a radilo se po dva sata tjedno. U referatu se opisuje način na koji su učenici pod nadzorom profesora izrađivali potrebne sprave, nakon čega se počelo s provođenjem analitičkih vježbi. Rezultati su bili zadovoljavajući, a pokazalo se da je rad kemijske sekcije bio od velike koristi za redovnu nastavu kemije (14).

O radu fizikalne sekcije izvijestili su prof. Milan Kaman, koji je vodio niže odjeljenje (III. razred) i prof. August Fitze koji je vodio više odjeljenje (VI. i 6. razred). Oni u svom referatu također ukazuju na materijalne probleme: nedostatak kabineta za fiziku i velikog broja sprava. Učenici, koji su se uključili u rad sekcije, stoga će nabavljati materijal potreban za izradu pojedinih aparata koje će sami izrađivati. U referatu se detaljno prikazuje što su i kako učenici radili, i kako su, te iz kojih područja, izvodili pokuse (15).

Prirodopisnu sekciju i njen rad opisao je prof. Milan Kaman. Cilj je ove sekcije bio probuditi interes za prirodopis, ali i potaknuti želju učenika za provođenjem što više slobodnog vremena u prirodi, i to tako da se pri tome planski promatra, bilježi, crta ili fotografira sve što je učenicima novo – dakle da ih se potiče na pravi mali istraživački rad. I ova je sekcija radila jednom tjedno po dva sata kao i prethodne, a također se

dijelila na dva odjela: viši razredi (VI., 6. i V.) uglavnom se bave zootomskim vježbama (seciranje), dok se niži razredi bave entomologijom (16).

Plan je bio da se ovim sekcijama sljedeće školske godine pridruže i fotografska, planinarska, a možda i literarna (17).

EKSTENZA I NJENE AKTIVNOSTI

Jedan od najvažnijih projekata vezanih uz rad Gimnazije u Varaždinu je Varaždinska gimnazijska ekstenza, koja je nastala krajem 10. mjeseca 1920. g. na poticaj nekolicine mladih gimnazijskih profesora, koji su i prije radili na narodnom prosvjećivanju. Početak, bez sredstava, ali s puno idealizma (18), rezultirao je bogatim i kulturnim radom, nizom raznih predavanja, analfabetskih tečajeva, raznih prigodnih akademija i sl. Ekstenza je djelovala deset vrlo plodnih godina i kroz to je vrijeme bila pokretač svih značajnih kulturnih događanja u Varaždinu i okolici. Rad Ekstenze bio je okončan 13. 04. 1930.g., a u prosincu iste godine njene je aktivnosti nastavilo Varaždinsko pučko sveučilište, u kojem su opet značajno mjesto zauzimali gimnazijski profesori.

Iz Gimnazije je proistekla i ideja o organizaciji “Kulturno – historijske izložbe grada Varaždina”, a to je bilo razmatrano i na sastanku odbora Ekstenze. Izložba je bila postavljena u prostorijama Gimnazije (u osam prostorija na drugom katu zgrade). Otvorenje izložbe bilo je 14. 07. 1923. g., a trajala je do 22. 07. 1923. g. Zbog velikog interesa posjetitelja čak se razmišljalo o produženju trajanja izložbe.

Izložbom su javnosti bili predočeni razni predmeti profane i sakralne primijenjene umjetnosti, te razne privatne zbirke – sve posuđeno od građanskih i plemićkih obitelji iz Varaždina i okolice (19).

Velik uspjeh ove izložbe potaknuo je ideju o osnivanju Muzealnog društva na prijedlog Krešimira Filića, a konačno 1925. g., u okviru svečanosti povodom tisućgodišnjice Hrvatskog kraljevstva, i otvaranje muzeja. U svemu tome osobito su se angažirali, uz već spomenutoga K. Filića, i Franjo Košćec, Milan Kaman i drugi.

Nakon školske godine 1920./21. obustavlja se izlaženje gimnazijskih Izvješća, i to iz financijskih razloga, a kao posljedica teških ratnih i poratnih godina. No, nakon sedam godina šutnje Ekstenza je ponovno pokrenula njihovo izlaženje za svaku školsku godinu. U predgovoru Izvještaja Varaždinske državne realne gimnazije za šk. god. 1927./28. odbor Ekstenze je najavio da će se novi izvještaji razlikovati od starih i da će se pretvoriti u prave almanahе varaždinske Gimnazije. U njima se najavljujvala suradnja profesora i učenika, koji će se javljati samostalnim priložima. Osim toga odbor Ekstenze je najavio da će se u godišnjim izvještajima davati, uz redovit iskaz zavodskog ravnateljstva, i prikaz rada Ekstenze, jer “nam je živa i vruća želja da ne bude varaždinska Gimnazija samo što bolji, odličniji, napredniji odgojni zavod, već da postane i pravo žarište i centar svega kulturnog i prosvjetnog rada u gradu i okolici” (20).

I zaista, novo je gimnazijsko izvješće svojim sadržajem bilo daleko bogatije od onih u ranijim godinama. Tako se od 1. – 4. strane nalazio tekst profesora Vladimira Deduša pod naslovom “Novi život – nova škola” u kojem autor ukazuje na potrebu da se nove društvene, ekonomske i političke prilike, nastale osobito poslije rata, odraze i na školski sustav. Deduš izričito veli “da novi humanizam, koji uzdiže vrijednost čovjeka i života, traži respektiranje individualnosti, koju mora zajednica odgojem razvijati, ali tako da taj razvoj bude slobodan i harmoničan u svim svojim fazama (21).”

Na tome Deduš zasniva svoj tekst i ukazuje na potrebe velikih promjena: npr. aktivno sudjelovanje predstavnika roditelja u školskom životu, ali i pravo učenika da i sami odlučuju o mnogim pitanjima koja se njih tiču, potkrepljujući to iskustvima nekih europskih škola, npr. da se održavanje discipline može povjeriti samim učenicima (iskustvo iz Danske – gimnazija u Hellerupu), itd. Nova škola također bi veliku pažnju posvetila ručnom radu (rad s drvetom, metalom, ljepenkom i sl.), što bi učenicima trebalo otvoriti vidike prema ljepoti i umjetnosti, a pažnju bi trebalo posvetiti i kulturi tijela (igre, sport, ples...).

Osim ovog vrlo poticajnog uvodnog teksta slijedili su i drugi zanimljivi prilozi, npr. o suradnji doma i škole, o radu školske poliklinike, a također se vrlo opširno opisivao rad učeničkih sekcija. Osobita se pažnja posvećivala radu Ekstenze (broj predavanja, teme i sl.). Sadržajno slično izvješće izašlo je i za sljedeću školsku godinu, 1929./30., a nakon toga radovi profesora više se ne pojavljuju, u skladu s Pravilnikom o štampanju godišnjih izvještaja, kojim se točno određuje što takvo izvješće mora sadržavati. Stručni tekstovi, radovi profesora i sl. tim pravilnikom nisu predviđeni.

Kasnija izvješća sadrže statističke podatke, promjene u nastavničkom zboru tijekom školske godine, popise profesora, udžbenika, izvještaj školske poliklinike, ljetopis zavoda sa svim značajnijim događajima tekuće godine, prikaz rada Zajednice doma i škole, Potpornog društva, djelatnost đačkih udruženja, te rad Gimnazije na narodnom prosvjećivanju. To vrijedi za sva izvješća do školske godine 1939./40.

ĐAČKA UDRUŽENJA

Svačić

Zakonom o srednjim školama iz 1929. g. nije bilo predviđeno okupljanje učenika u radne jedinice (kako je to bilo prikazano u odlomku Izvannastavne aktivnosti učenika i profesora), već su se one uključile u đačko udruženje "Svačić". To je udruženje proizašlo iz glazbenih aktivnosti započelih 1905., ali novi je sadržaj dobilo s ekstenzinim osnivanjem radnih jedinica (zajednica) učenika.

Odluku o osnivanju đačkog udruženja "Svačić" prihvatio je Nastavnički savjet Gimnazije 14. 09. 1929. g., u skladu s odredbama Zakona o srednjim školama, koji je propisivao dozvoljene oblike učeničkog udruživanja, sadržaj rada i nadzor. Pravila udruživanja morala su biti odobrena od Ministarstva prosvjete (na prijedlog Nastavničkog savjeta).

Konačnu potvrdu svojih pravila đačko udruženje "Svačić" dobilo je 8. 05. 1930. g. (22).

Izvještaj za školsku godinu 1929./30. izričito govori: "Ovo novo udruženje čija su pravila ove godine po Ministarstvu prosvjete potvrđena, ima tri sekcije: literarnu, naučnu i glazbenu".

Literarna sekcija održavala je svaki tjedan jedan sastanak na kojem su članovi čitali svoje referate. Sekcija je bila pretplaćena na najvažnije literarne revije, pa se tako stvaraju temelji đačkoj čitaonici.

Glazbena je sekcija njegovala zbarsku i tamburašku glazbu, te organizirala koncerte, od kojih se prihod koristio za nabavljanje novih instrumenata i ostalih potrepština za rad sekcije.

Znanstvena je sekcija radila putem sastanaka na kojima su se obrađivala neka pitanja s područja prirodnih znanosti, a u vlastitoj nakladi je izdala Tabele za fenološka opažanja. Ambicije su bile da se razvije stalna fenološka stanica na Gimnaziji.

Đačko udruženje "Svačić" izdavalo je i svoj mjesečni list "Svačić". Školske godine 1929./30. izašlo je sedam brojeva.

Radom udruženja rukovodio je odbor koji su činili učenici viših razreda.

Članovi udruženja organizirali su svoje aktivnosti po sekcijama. No, svake su se godine održavala i zajednička "sijela", tj. nastupi u Gimnaziji ili negdje u gradu (npr. kazalište). U Izvještaju za 1930./31. spominju se čak četiri ovakve prigodne priredbe: 9. 11. u 11 sati održalo se sijelo povodom dvije tisuće godina od rođenja rimskog pjesnika Publija Kornelija Marona. Sijelo se sastojalo od predavanja o životu pjesnika, čitanja odlomaka iz latinske lektire, te recitacija na latinskom jeziku.

Drugo sijelo, održano 23. 11. 1930. bilo je posvećeno 300 – godišnjici smrti astronoma Johannesu Keplera. Sastojalo se od stručnog predavanja koje je održao profesor Vladimir Deduš, te od referata koje su čitali učenici.

Iste godine, 20. 12., održano je Božićno sijelo u Sokolani, s predavanjem profesora Filića o značenju narodnih božićnih običaja, te uz glazbene točke koje je izveo zbor pod ravnanjem prof. Tomislava Miškulina, uz pratnju tamburaškog orkestra. Nakon toga održao se i ples uz pratnju "Svačićeva" orkestra.

Četvrto sijelo te školske godine održalo se 3. 02. 1931. g. kao školska proslava Stroosmayerova dana. Učenici su recitali prigodne recitacije, a bile su također izvedene glazbene točke.

Iz ovih primjera najbolje vidimo da je "Svačić" javnim priredbama redovito popratio važnije obljetnice i blagdane.

Posebna aktivnost literarne sekcije bilo je izdavanje učeničkog lista "Svačić", u kojem su učenici objavljivali svoje radove. Dozvola za početak izlaženja dobivena je od Ministarstva prosvjete 1930. g., i to tek nakon što se udruženje obvezalo da neće objavljivati ništa drugo osim literarnih radova učenika, da će izlaziti na 4 – 6 stranica jednom mjesečno, te da se neće prodavati, nego samo dijeliti članovima.

Časopis je te godine izašao sedam puta, sljedeće školske godine (1931./32.) list je izašao u četiri broja, a sadržavao je uglavnom putopise (23). Školske godine 1932./33. ne spominje se časopis, a za šk. god. 1933./34. izričito piše da zbog materijalnih problema časopis nije izlazio, iako se javilo dosta suradnika (24). List se, dakle, postepeno gasio.

Izvješće za šk. god.. 1935./36. spominje novi početak rada udruženja "Svačić", nakon zastoja od godine dana. List ni te godine nije izlazio zbog "izvjesnih teškoća" (25), ali se planirao izdavati u sljedećoj školskoj godini, no, izašao je samo jedan broj (26), a nakon toga ovaj literarni časopis više ne izlazi, iako je bilo volje za to, ali ne i materijalne potpore.

Glazbena sekcija "Svačića" smatra se najuspješnijom, a djeluje neprekidno sve ono vrijeme kad djeluje i "Svačić". Vodi je profesor T. Miškulin. Rad ove sekcije bio je vrlo obiman, a sastoji se od proba pjevačkog zbora i tamburaškog orkestra. Tamburaši su često nastupali na sijelima glazbeno – literarne sekcije, dok je zbor nastupao na priredbama u Gimnaziji (27). Tamburaški orkestar i tečajeve vodili su sami učenici. U okvirima sekcije bilo je i mogućnosti individualnog sviranja na glazbenim instrumentima, npr. glasovir, violina itd.

Glazbena je sekcija svake godine održala i do deset nastupa u Gimnaziji ili izvan nje. Unutar te sekcije najznačajniji je po kvaliteti i po kontinuitetu bio zbor, koji je imao nekoliko izuzetno važnih nastupa, kao npr. povodom 300 – godišnjice Gimnazije (3. 10. 1936. u kazalištu).

U školskoj godini 1939./40. zbor je imao nekoliko vrlo zapaženih gostovanja u Zagrebu.

U svibnju 1939. g. hrvatski metropolita, zagrebački nadbiskup dr. Alojzije Stepinac dijelio je svetu potvrdu u Varaždinu i tom prilikom zbor je priredio koncert u tadašnjoj pavlinskoj crkvi (današnja katedrala). Nastup mladih pjevača oduševio je nadbiskupa Stepinca, a to je on i zabilježio u Spomenici za orgulje, pa je pozvao zbor da taj koncert ponovi u Zagrebu. I zaista na blagdan sv. Cecilije (22. 11. 1939.) zbor varaždinske Gimnazije priredio je dva koncerta uz sudjelovanje orguljaša zagrebačke katedrale i profesora Akademije glazbene i kazališne umjetnosti Franje Dugana. Na koncertu su sudjelovali i bivši gimnazijalci kao solisti (28). Kritike su bile više nego povoljne, uz pohvale solistima, osobito Irmi Šprem, a velika pažnja bila je posvećena upravo mješovitom zboru. No, vrhunac uspjeha zbora bio je nastup u dvorani Hrvatskog glazbenog zavoda u Zagrebu, 29. 05. 1940. g. Tom prilikom bio je priređen koncert skladbi hrvatskih skladatelja, a kao solist na glasoviru, u djelima Širole i Schuberta, nastupao je učenik 3. razreda Jurica Muraj. Kritike su bile u svim dnevnim novinama odlične, pune hvale za zbor, školu i grad iz kojeg je zbor izniknuo.

Npr. "Večer" od 30. 05. 1940. g. piše: "...Punoća zvuka, sigurnost nastupa, muzikalno interpretiranje i lakoća pjevanja svjedoče o izvrsnim kvalitetama toga zbora, zbog kojeg bi Zagreb mogao i bez ljubomora zavidati Varaždinu..."

I druge novine također bile su pune hvale za nastup mladih Varaždinaca i njihovog zborovođe Tomislava Miškulina, a vrlo uvjerljiv zaključak donio je "Zagrebački list" od 31. 05.: "...Mali Varaždin je dokazao da ima nešto što Zagreb nema..."

Kritičari u svojim osvrtima nisu zaobišli ni mladog pijanista Juricu Muraju, kojeg ocjenjuju kao "izraziti glasovirski i glazbeni talent koji zaslužuje svaku pažnju." "On je zaista izvanredan talent koji ...ima pred sobom veliku karijeru. Mali J. Muraj, simpatičan dječčić, raspoláže već danas klavirskom tehnikom koja frapira"..... itd.(29).

Među drugim đačkim udruženjima ističu se još Marijina Kongregacija gimnazijalaca, osnovana 1908. g., a spominje se u Izvješću za 1928./29. Upravitelj je bio dr. Matija Markov, zavodski vjeroučitelj. Kongregacija je djelovala kroz dvije sekcije: literarnu i misijsku. Članovi su se okupljali na sastanke, kojih je bilo 30, a priređene su i dvije akademije, te ekskurzija u Ljubljanu 29. 04. 1928. g.

Ferijalni savez osnovan je 1921. g. Članovi su imali 50% popusta na željeznici i brodu, a također i mogućnost jeftinog smještaja i hrane u svratištima Ferijalnog saveza. Radom gimnazijske podružnice upravljao je Vladimir Deduš. Cilj udruživanja bio je upoznavanje svih ljepota domovine na jeftin način. Članovi drugih podružnica Ferijalnog saveza, koji su posjetili Varaždin preko ljetnih praznika, dobili su smještaj u zgradi Gimnazije, gdje je preko ljeta jedna prostorija bila uređena kao svratište.

Stijeg izvidnika osnovan je 1924. g., a od 1929./30. zove se Stijeg izvidnika i planinki. Rad ovog udruženja odvija se kroz teoretski dio koji obuhvaća osposobljavanje za pružanje prve pomoći, služenje morzeovom abecedom, orijentaciju na terenu itd., te kroz praktični dio koji se sastojao od izleta i logorovanja, no to je bilo povezano sa znatnim organizacijskim teškoćama. To se udruženje u Izvješću za 1934./35. g. naziva

Stijeg skauta i planinki. Te je godine održana prva smotra izvidnika na Dravi, te nekoliko izleta.

Starješina Stijega bio je prof. Đuro Kuner. Udruženje se postepeno ugasilo, pa u Izvješću za školsku godinu 1936./37. više nema spomena o aktivnosti Stijega.

Podmladak Crvenog križa bio je osnovan 1928. g. kao humanitarna organizacija, a već te prve godine ima 300 članova, koji redovito plaćaju članarinu. Nadzor nad društvom vodi prof. Josip Novak (30). U Izvješću za 1929./30. Podmladak se ne spominje, ali zato u Izvješću za 1930./31. stoji da se u 1.A razredu osnovao Podmladak Crvenog križa i da broji 19 članova. Broj se otada stalno povećavao, da bi konačno svi učenici zavoda bili članovi Podmladka (31).

Podmladak Aerokluba bio je osnovan školske godine 1934./35., a odziv učenika bio je odmah vrlo velik, te se upisalo 460 učenika i učenica. Cilj udruženja bio je oduševiti mlade ljude za avijaciju, a to se provodilo preko predavanja, izleta na aerodrome, izrade modela aviona i zračnih jedrilica, te letenja. Oblasni odbor Aerokluba u Zagrebu povjerio je gimnazijskom Podmladku organizaciju tzv. avijatičarskog dana i aeromitinga u Varaždinu, a to se održalo 20. 06. 1935. g. u Vinakovčaku. Tom prilikom je 20 članova udruženja imalo priliku letjeti.

U Izvještaju za šk. god. 1936./37. zapisano je da su te godine članovi Aerokluba izrađivali modele aviona od papira i drveta, a aeromiting se nije mogao održati zbog lošeg vremena (32). Sljedećih godina Podmladak Aerokluba se ne spominje.

Od školske godine 1929./30. na Gimnaziji je djelovao i Podmladak Jadranske straže, a pravila tom udruženju su bila potvrđena od Ministarstva prosvjete. Te se godine učlanilo 256 učenika. Sljedeće godine članova je već 312, a 79 ih je pretplaćeno na list Mladi stražar. Za tu školsku godinu Jadranska straža je, uz, kako je to bilo navedeno u Izvješću (str. 45), "nevjerojatno niski trošak" organizirala maturantima putovanje na relaciji Beograd – Solun – Carigrad – Konstanca – Bukurešt i natrag do Beograda. Za to putovanje učenici su sami štedjeli, nešto su dobili iz gimnazijskog ekskurzijskog fonda, a nešto od predstave organizirane 17. 01. 1931. g., no značajan dio dali su razni sponzori (grad, varaždinske banke, munjara, te mnogi privatnici). Putovanja je bilo i sljedećih godina, tako npr. nekoliko članova podmlatka prvi put poduzima skupni izlet na more – u Jelsu na otoku Hvaru 1936. g. (33), a to će i sljedećih godina biti praksa. Nadzor nad Podmlatkom imao je prof. Josip Pauković.

Kad je 1939. g. bila osnovana Banovina Hrvatska i kad se ponovno oživljava hrvatska narodna ideja, osniva se Đački stijeg hrvatskog junaka, čija je glavna zadaća bila odgojna, prosvjetna i gimnastička. Gimnazijsko udruženje brojilo je 456 članova (168 junakinja i 288 junaka) i surađivalo je s Građanskim stijegom hrvatskog junaka u Varaždinu, a preko zajedničkog starješinstva sa središnjom upravom Saveza hrvatskog junaka u Zagrebu. U stijegu su djelovale dvije sekcije: prosvjetna i glazbena, koje surađuju, a glazbena ima svoj gudački orkestar koji je tri puta javno nastupao. Nadzornik Đačkog stijega bio je prof. Stjepan Kordić.

SURADNJA DOMA I ŠKOLE

Varaždinska gimnazijska ekstenza potaknula je 1925.g. ideju o redovitim susretima s roditeljima učenika, prilikom čega bi se održavala prigodna predavanja. Školske godine 1927./28. bilo je pet takvih susreta: 21. 12. 1927. Milan Kaman predavao je o temi:

”Kakvi su naši učenici i učenice”; Franjo Koščec je 12. 01. 1928. g. govorio “O vladanju naših učenika i učenica”, a Krešimir Filić 1. 03. “O utjecaju škole i doma na opću inteligenciju naših učenika i učenica”.

Tema predavanja Vladimira Deduša, održanog 12. 04. 1928. g., bila je: “Kakva je današnja srednja škola i kakva bi morala biti”. I konačno, dr. Martin Prelog je 24. 05. govorio o temi “Naša školska poliklinika” (34).

Sva su ta predavanja uvijek bila dobro posjećena, pa se, naročito kod kasnijih predavanja znala razviti diskusija.

Iz svega toga proistekla je ideja o Zajednici doma i škole koja je u Gimnaziji bila osnovana početkom šk. god. 1929./30. s ciljem da zbliži roditelje i profesore u težnji za što većom koordinacijom utjecaja doma i škole na učenike. Roditelji su uplaćivali godišnju članarinu, a iz tih sredstava nabavljale su se nove knjige za knjižnicu, učila za zbirke i sl.

Odmah na početku upisalo se 106 roditelja, a 26. 10 1929. bila je održana i prva glavna skupština društva na kojoj je donesen nacrt pravilnika Zajednice, te izabran upravni i nadzorni odbor. Predsjednik upravnog odbora i ujedno društva bio je Adam Homan, zamjenik upravnika Narodne banke, podružnice u Varaždinu, tajnik je bio Vladimir Deduš, blagajnik Stjepan Jurjević, odbornici su bili Darinka Milković i Krešimir Filić.

Na čelu nadzornog odbora bio je Milan Kaman, v.d. ravnatelja Gimnazije, a članovi Paula Dragojlović i Elza Duić, mr. Bogomir Maltarić i Ivan Kolander.

Prof. Đuro Kuner održao je 12. 12. 1929.g. predavanje o temi “Otvorena riječ roditeljima naše srednjoškolske mladeži ili kako roditelji svojim neispravnim postupkom onemogućuju uspješan rad nastavnika i napredak svoje djece u školi”. Izgleda da predavanje nije postiglo potpuni učinak jer su ga roditelji šutke odslušali, a diskutirali su samo međusobno, na putu kući.

Slična predavanja nastavila su se i kasnije, a otpor, koji se isprva mogao naslutiti na relaciji profesori – roditelji, polako je počeo jenjavati, i zamijenila ga je vrlo korisna suradnja u svakom pogledu: pedagoškom, ali i materijalnom, jer su prihodi od članarine roditelja pomogli nabavku mnogih školskih potrepština.

Godišnja izvješća od tada će redovito donositi izvještaj o radu Zajednice doma i škole i o akcijama koje je Zajednica organizirala.

Što se tiče kontakata roditelja s profesorima u vezi obavještavanja o uspjehu i vladanju učenika, pokazalo se da su individualni razgovori roditeljima puno prihvatljiviji, a također i pismene obavijesti o dolasku u školu ako se pokaže neki problem. Tako se to počelo prakticirati od 1930./31. šk. god., pri čemu je Zajednica doma i škole financirala tiskanje obavijesti. Osim toga, ukoliko se pojavio neki problem u učenju i vladanju, održavali su se i roditeljski sastanci za pojedina odjeljenja.

PROSLAVA 300 – GODIŠNJICE GIMNAZIJE 1936. GODINE

U povijesti Gimnazije u međuratnom razdoblju svakako je jedan od najvažnijih događaja bila proslava 300 – godišnjice osnutka ove ustanove.

Pripreme su započele već 1932. g., a proslava je nadišla zidove Gimnazije – bila je to proslava čitavog grada.

Već nekoliko dana prije službenog početka proslave u Gimnaziju su počeli svraćati mnogi bivši učenici ove škole koje je privukla nostalgija za davnim školskim danima.

Sama proslava započela je 3. 10. navečer, i to ophodnjom dviju glazbi po gradu. Bivša zgrada Gimnazije bila je rasvijetljena žaruljama, a gimnazijska crkva i nova zgrada reflektorima, dok su kuće bile okićene zastavama.

U 20,30 sati u koncertnoj dvorani kazališta bio je koncert kojem su prisustvovali predstavnici raznih škola širom zemlje, a također i mnogi uglednici, te bivši gimnazijalci. Koncertirao je gimnazijski mješoviti zbor, pojačan mnogim bivšim đacima, a oduševio je publiku izvođenjem djela bivših učenika ove škole: Franje Dugana, Nikole Fallera, Josipa Vrhovskog, Vinka Žganca i Vjekoslava Ružića. I u orkestru koji je pratio zbor opet su sudjelovali bivši đaci Gimnazije. Koncert se prenosio preko radija, a uvodno slovo za radijske slušatelje izrekao je Krešimir Filić.

Drugog dana, 4. 10., proslava se prenijela u zgradu Gimnazije. Posjetioci su mogli razgledati učionice i zbirke a susretali su se s mnogim promjenama koje su nastale od onog vremena kad su oni bili đaci: električna rasvjeta skoro u svim učionicama, vodovod s automatskom crpkom i hidroforom uveden 1933./34., djevojačka soba s pokuštvom u narodnom stilu itd.

U sedam prostorija bila je uređena izložba na kojoj su se mogla vidjeti učila, fizikalni aparati, ručni radovi učenica, crteži i slike učenika i dr. Veliki interes, pa čak i oduševljenje posjetitelja izazvao je dio izložbe na kojem su bili prikazani modeli za nastavu prirodopisa, osogito botanike, koje je izradio prof. Košćec.

Jednako takvo zanimanje izazvao je dio izložbe o povijesti Gimnazije, koji je sadržavao brojne dokumente iz prvih početaka, stare knjige iz gimnazijske knjižnice, staru gimnazijsku zastavu i druge zanimljive izložke.

U posljednjoj prostoriji bile su izložene fotografije maturalnih i drugih razreda, te stare profesorske bilježnice s ocjenama (tzv. "notesi").

Taj dan u 9 sati na proslavu je došao ministar prosvjete Dobrivoje Stošović i ban Savske banovine dr. Viktor Ružić. Govorom ih je pozdravio ravnatelj zavoda prof. Josip Kraišćan. Nakon toga u zajedničkoj povorci krenuli su bivši i tadašnji učenici Gimnazije u zavodsku crkvu, gdje je svečanu sv. Misu predvodio kanonik msgr. Josip Sokol, bivši gimnazijalac, koji je došao umjesto bolesnog dr. Antuna Bauera. Orgulje je svirao također bivši đak prof. Franjo Dugan, a Hrvatsku misu Josipa Vrhovskog izvodio je mješoviti zbor Gimnazije.

Misa je završila pjevanjem zahvalnice Bogu – Te Deum.

Nakon toga slijedilo je otkrivanje spomen ploča: jedna na zgradi stare gimnazije, a druga na današnjoj zgradi. Tom prilikom je ravnatelj prof. Kraišćan istaknuo da je Gimnazija "bila puna tri vijeka kulturno žarište iz kojeg je nicao duhovni život grada Varaždina i šire!"

U 11,30 sati u velikoj dvorani kazališta započela je svečana akademija koju je prenosio radio Zagreb. Tom prilikom Gimnazija je bila odlikovana najvišim priznanjem u tadašnjoj državi.

U čitavoj toj slavi nije se zaboravilo na preminule profesore i učenike, pa su poslije podne na groblju kod velikog križa, zatim na grobove profesora, te na grob Vatroslava Jagića bili položeni vijenci. (35)

SAŽETAK

Tema ovog referata je povijest varaždinske Gimnazije u razdoblju djelovanja Varaždinske gimnazijske ekstenze., koja je bila osnovana na poticaj nekolicine gimnazijskih profesora 1920. g. Ekstenza djeluje sljedećih deset vrlo plodnih godina, da bi u travnju 1930. g. prestala s radom, a od prosinca 1930. g. njen rad nastavlja Varaždinsko pučko sveučilište, u kojem opet značajno mjesto zauzimaju gimnazijski profesori.

Rad Gimnazije u tom razdoblju odvija se u promijenjenim političkim okolnostima (stvaranje Kraljevstva SHS). U početku tog razdoblja Gimnazija će prolaziti kroz preobrazbu iz klasične u realnu gimnaziju.

Nedostatak prostora jedan je od problema s kojim se suočava Gimnazija nakon svršetka rata. Naime, ova škola dijeli svoju zgradu s još dvije škole: Nižom pučkom dječjačkom školom (do 1933.) i Šegrtskom školom (do 1935.), tako da je Gimnaziji ostalo na raspolaganju samo istočno krilo. Kad je 1933. g. dio prostora bio ispražnjen, u nj se seli Ženska zanatska škola.

Kroz čitavo to vrijeme Gimnazija ima vrlo kvalitetan nastavni kadar, izuzetne profesore, od kojih neki sudjeluju u aktivnostima koje su premašivale prosvjetnu djelatnost, te su zaslužni za kulturna događanja u gradu i okolici (Filić, Košćec, Deduš, Galinec, Kaman i dr.). Uz već spomenutu djelatnost Ekstenze, tu je još i znamenita Kulturno – historijska izložba, održana 1923. g., iz koje je proistekla ideja o osnivanju Gradskog muzealnog društva i otvaranje muzeja.

U Gimnaziji djeluju i učenička udruženja, u prvom redu "Svačić" unutar kojega su se razvile različite sekcije: literarna, likovna, sportska, glazbena, naučna itd., osim toga i Podmladak crvenog križa, Ferijalni savez, Stijeg izvidnika i dr.

ZUSAMMENFASSUNG

Das Thema dieses Referates ist die Geschichte des Varaždiner Gymnasiums in der Zeit der Wirkung der Ekstense des Varaždiner Gymnasiums, die 1920 auf Ansporn einiger Gymnasiallehrer gegründet wurde. Die Ekstense wirkt in den nächsten zehn fruchtbaren Jahren, und endet mit ihrer Arbeit unter diesem Namen im April 1930.

Seit Dezember 1930 setzt die Vaaraždiner Volkshochschule ihre Arbeit fort, in der eine wichtige Stelle wieder die Lehrer aus dem Gymnasium einnahmen.

Die Arbeit des Gymnasiums läuft in dieser Zeitperiode in den veränderten politischen Verhältnissen (infolge der Gründung des Königreichs der Serben, Kroaten und Slowenen). Anfang dieser Periode geht das Gymnasium durch die Umgestaltung vom klassischen Gymnasium ins Realgymnasium.

Mangel an Räumen ist eins der Probleme, mit denen das Gymnasium nach dem Kriegsende konfrontiert wird.

Das Gymnasium teilt nämlich sein Gebäude mit zwei anderen Schulen: mit der Unteren Knabenvolksschule (bis 1933), und der Wirtschaftsschule (bis 1935), und so steht dem Gymnasium nur der östliche Flügel zur Verfügung. Als ein Teil der Räumlichkeiten 1933 geleert wurde, zog hierher die Mädchenhandwerksschule.

In all dieser Zeit hat das Gymnasium sehr gute Fachkräfte, ausgezeichnete Professoren, von denen einige an Aktivitäten teilnehmen, die Erziehung und Bildungstätig-

keit übertroffen haben, und sind zuständig für Kulturveranstaltungen in der Stadt und der Umgebung (z. B. Filić, Koščec, Deduš, Galinec, Kaman u. a.). Neben der schon genannten Tätigkeit der Ekstenze, ist auch die wichtige Kultur – Historische Ausstellung zu erwähnen, die im Jahre 1923 stattgefunden hat und aus der die Idee von der Gründung des Stadtmusealsbundes und von der Eröffnung des Museums entstand.

Im Gymnasium sind auch Schülergruppen tätig, in erster Linie "Svačić", innerhalb dessen verschiedene Zweigruppen tätig sind: die literarische, künstlerische, sportliche, musikalische, wissenschaftliche usw. Außerdem gibt es an der Schule auch die Jugendrotkreuzgruppe, Pfadfinder und den Ferialbund.

BILJEŠKE:

1. Izvješće Kraljevske realne i velike Gimnazije 1878./79., str 60.
2. Knjiga zapisnika 1910.-1918., Zapisnik od 17. 10. 1910., Historijski arhiv Varaždin
3. Izvještaj Kraljevske velike gimnazije u Varaždinu za šk. god. 1918./19.
4. isto, str. 13.
5. Izvještaj.....za šk. god. 1917./18.
6. K. Filić, Povijest varaždinske Gimnazije, Spomenica varaždinske Gimnazije 1636.-1936., str. 113.
7. Izvještaj.....za šk. god. 1918./19., str. 40.-41.
8. Broj u zagradi odnosi se na učenice.
9. Naredba br.12845 od 10. 05. 1932.
10. Izvještaj Kraljevske realne gimnazije u Varaždinu 1920./21., str. 6-7.
11. Izvještaj Varaždinske državne realne gimnazije, 1927./28., str. 39-40.
12. Izvještaj..... 1939./40., str 44-45.
13. Izvještaj.....1927./28., str.15
14. isto, str. 16.-21.
15. isto, str. 21.- 24.
16. isto, str. 24.-28.
17. isto, str. 15.
18. Izvještaj.....1929./30., str. 29.
19. Siniša Horvat, Kulturno – historijska izložba grada Varaždina, Varaždinski godišnjak br. 1., str 138-139.
20. Izvještaj.....1927./28.. str 3.
21. isto, str. 5.
22. Hist. arhiv Varaždin, 407/1930.
23. Izvještaj.....1931./32., str. 37.
24. Izvještaj.....1933./34., str. 23.
25. Izvještaj.....1935./36. str. 32.
26. Izvještaj.....1936./37., str. 61.
27. isto, str. 62.
28. Izvještaj.....1939./40., str. 34-35.
29. isto, str. 38.
30. Izvještaj.....1927./28., str., 41-42.
31. Izvještaj.....1935./36., str. 34.
32. Izvještaj.....1936./37., str. 64.
33. Izvještaj.....1935./36., str. 33.
34. Izvještaj.....1927./28., str. 10.
35. Vladimir Deduš, Proslava tristogodišnjice varaždinske Gimnazije, Spomenica....1636.-1936., str. 206.– 214

LITERATURA

Izvešća varaždinske Gimnazije za šk. god. 1878./79., 1917./18., 1918./19., 1920./21., 1927./28., 1929./30., 1931./32., 1933./34. – 1939./40.

Spomenica varaždinske Gimnazije 1636. – 1936.

Janko Pavetić, Varaždinska gimnazija između dva rata, Gimnazija – SC Gabriel Santo 1636. – 1986.

Siniša Horvat, Kulturno – povijesna izložba grada Varaždina, Varaždinski godišnjak br. 1.

Primljeno: 2001-1-31

